

ואזל איהו] השליח או שלוחו של השליח] ויהיב לה גיטא והדר שקל מינה חפץ] נתן לה את הגט, ורק אחר כך נטל ממנה את החפץ; וכך נחלקו:

רבי יוחנן פוסל אפילו בו [בשליח ראשון שעשה כן], וכל שכן בשלוחו של השליח שעשה כן, והיות ובאופן זה השליחות בטילה, שוב לא ישלחנו לעולם ביד אחר, שמא לא יעביר השליח לשלוחו דברים כהוייתן, או שמא לא יעשה השליח כפי שנצטוה, ויהא הגט בטל.⁽¹⁾

וריש לקיש מכשיר אפילו בשלוחו של השליח שעשה כן, וכל שכן בו [בשליח הראשון שעשה כן]; ומשום שלדעת ריש לקיש אין הבעל מקפיד על הסדר, ולא אמר לו אלא אורחא דמילתא.⁽²⁾

במשנה הקודמת נתבאר דין המביא גט בארץ ישראל וחלה שישלחנו ביד אחר;

דבולי עלמא — בין ריש לקיש ובין רבי יוחנן — מודים, דהיבא דעשה השליח שליח אחר ליתן לה גט וליקח ממנה את החפץ ונפקא האשה לאפיה דשליח ויהבה ליה אותו חפץ והדר שקלה האשה מיניה דשליח גיטא [באופן שיצאה האשה לקראת שלוחו של השליח ונתנה לו את החפץ,⁽¹⁰⁾ ואחר כך נתן הוא לה את הגט] —

באופן זה, אף שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים שאין רצון הבעל שיהיה הפקדון ביד השליח, מכל מקום כולי עלמא לא פליגי דגיטא גיטא מעליא הוי [הגט גט כשר הוא], שאין זו סיבה לבטל את שליחותו על הגט.⁽¹¹⁾

כי פליגי — רבי יוחנן וריש לקיש — היבא דאמר ליה המשלח לשליח הראשון:

שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא [קח ממנה את החפץ ואחר כך תן לה את הגט]

יתן לה את הגט, מאחר שכבר בלאו הכי החפץ בידו; וראה לשונו של רבינו קרשק"ש.

1. השמועה נתבארה לפי מה שכתבו התוספות בדעת רש"י, דמה ששינונו במשנתנו "שאיין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר", היינו שאין רצונו של הבעל שיהא הפקדון ביד אשתו, ולכן לא ימסרנו לאחר שמא לא יהא כרצונו של הבעל; וראה במהרש"א תוספת ביאור בדברי התוספות בהבנת רש"י.

2. הנה האופן הראשון של הגמרא הוא, שלא הקפיד הבעל על הסדר, והיא נתנה לו תחילה את החפץ; והאופן השני הוא שהקפיד הבעל והוא שינה מדעתו.

אבל לא נתבאר, כיצד יהא הדין בהקפיד הבעל על הסדר ולא שינה מדעתו, ובלא הקפיד

10. לאו דוקא נקטה הגמרא שיצאה היא לקראתו, והוא הדין אם בא אליה ונטל ממנה את הגט, ומה שנקטה הגמרא אופן זה ראה מה שכתבו התוספות, וראה מה שכתבו בביאור דבריהם המהרש"ל והמהרש"א.

11. ביאר רש"י את הטעם: "דאגט לא קפיד בעל לדבר זה, דגט אינו תלוי בחפץ, דאפשר שילך ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר, הילכך אפילו שינה בחפץ אין זה שינוי בגט, שהרי קיבל החפץ ואחר כך נתן".

ולשונו של רש"י צריך ביאור קצת, שמתחילת לשונו נראה שעיקר הטעם הוא משום שאין קשר בין הגט לחפץ, ומסוף דבריו נראה, שעיקר הטעם הוא משום שבשעת נתינת הגט כבר החפץ ביד השליח ושוב אין שייך קפידא שלא

אלא אומר: "שליח בית דין אני", ומסתמא עשו בית דין את הדבר כהכשרו.⁽⁴⁾

גמרא:

אמרו ליה רבנן לאבימי בריה דרבי אבהו: בעי מיניה מרבי אבהו [שאל נא מאביך רבי אבהו את השאלה הבאה]:

שליח דשליח, כלומר: השליח השני שנעשה בבית דין, האם משוי עוד שליח אחר, או לא?⁽⁵⁾

אמר להו אבימי לרבנן: הא לא תיבעי לכו [זו אין לכם לשאול], שיש לפשוט דין זה ממשנתנו: מודקתני במשנתנו:

והמשנה הבאה מבארת כיצד יעשה שליח המביא גט ממדינת הים שחלה, שהרי צריך הוא לומר "בפני נכתב ובפני נחתם".

מתניתין:

המביא גט ממדינת הים וחלה, הרי זה עושה שליח אחר בבית דין ומשלחו, שהרי צריך הוא לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", והשליח השני שלא ראה הכתיבה והחתימה הרי לא יוכל לומר כן —

ואומר השליח הראשון לפניו של בית הדין: "בפני נכתב ובפני נחתם".

ואין שליח אחרון צריך שיאמר⁽³⁾ כשיביא לה את הגט: "בפני נכתב ובפני נחתם",

הגיה במשנה שברי"ף "עושה בבית דין שליח". וראה עוד שם בחת"ם סופר, שכתב כן גם בשם הרשב"א [ראה דבריו המפורשים כן בהמשך הסוגיא בד"ה הא דאמר רבא, וכן הוא מפורש גם בלשון המאירי, וראה עוד לישון רש"י בד"ה "מסור מילך" שכתב בסוף הדיבור: "ואנו נמסרנו לו ויהיה שליח בית דין"], וגם הוכיח החת"ם סופר כן מסוגיית הגמרא לעיל ה ב, והביא שכן כתב ומוכיח בספר "מכתב מאלהור", [וכן משמע לכאורה מדברי הגמרא לקמן ל א: "כי משווי בית דין שליח, בפניו או שלא בפניו"]; ותמה על הריב"ש הביאו הבית יוסף ופסקו בשולחן ערוך, שהם סוברים, שהשליח הוא שלוחו של ראשון, ראה שם.

5. ב"פני יהושע" דקדק מלשון רש"י, שספק הגמרא הוא דוקא על שליח הבא מחוץ לארץ ולא על שליח שבארץ ישראל, וראה שם מה שביאר בזה; וראה עוד ב"תפארת יעקב", וראה עוד ב"חזון איש" שנסתפק, אם נידון הגמרא

הבעל, אך הוא נתן את הגט תחילה, וראה היטב מה שכתבו התוספות והראשונים בזה.

3. ראה בחידושי חת"ם סופר שעמד על לשון המשנה: "אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם", כי מי יעלה על הדעת שיאמר כן אם לא היה כן, ראה שם מה שביאר.

4. בפשוטו היה נראה מלשון המשנה: "עושה שליח בבית דין ומשלחו", וכן מלשונות רש"י במשנה, שאין השליח שלוחו של בית דין אלא שליח השליח הוא, ולא נעשה בפני בית דין אלא כדי שיאמר בפניהם השליח הראשון "בפני נכתב ובפני נחתם".

אך כתב החת"ם סופר, שלשון המשנה ברי"ף ובירושלמי הוא: "עושה בית דין שליח", ומזה משמע שבית הדין הוא זה שעושה את השליח ברצונו של השליח הראשון, אבל מכל מקום שליח בית דין הוא, וכח בית דין מסייע בשליחות, [ואולם הב"ח בהגהותיו על הרי"ף,

אמר להו אבימי לרבנן: עד שאתם שואלים היכן עושה הוא אותו, ותיבעי לכו אי משוי שליח בעלמא, כלומר: האם יכול הוא כלל לעשות שליח אחר ואפילו בבית דין.

אמרו ליה רבנן לאבימי: הא — שאלה זו על עצם מינוי השליחות — לא קמיבעיא לן, דהרי תנן במשנתנו: אין השליח "האחרון" ולא שליח "שני", מכלל דשליח משוי שליח.

אלא כי קא מיבעיא לן: בבית דין הוא דמשוי ליה שליח, או אפילו שלא בבית דין.

אמר להו אבימי לרבנן: הא — אף שאלה זו נמי — נמי לא תיבעי לכו, דהא קתני: "אלא אומר שליח בית דין אני".

אמר רבה:

שליח הגט בארץ ישראל עושה כמה שלוחין, כלומר עושה שליח שני ושני לשלישי וכן לעולם, ואינו צריך בית דין.⁽⁹⁾

אמר רב אשי:

"אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם", ולא שנינו: "השליח השני", מכלל דאף שליח שני משוי שליח.⁽⁶⁾

אלא כי תיבעי לכו, אך זאת יש לכם לשאול: כי משוי השליח השני שליח אחר, בבית דין בלבד הוא דמשוי שליח, או אפילו שלא בבית דין יכול הוא לעשות שליח אחר.⁽⁷⁾

אמרו ליה רבנן לאבימי: הא — שאלה זו שאתה אומר — לא מיבעיא לן, מדיקתני במשנתנו: אלא אומר שליח בית דין אני, הרי משמע שצריך לעשותו בבית דין.⁽⁸⁾

רב נחמן בר יצחק מתני — לדין ודברים שבין רבנן לאבימי — הכי היה שונה אותם]:

אמרו ליה רבנן לאבימי בריה דרבי אבהו: בעי מיניה מרבי אבהו: שליח דשליח שנתמנה בבית דין, כי משוי שליח אחר, בבית דין בלבד יכול למנות שליח שלישי, או אפילו שלא בבית דין.

הוא על חוץ לארץ בדוקא או אף על ארץ ישראל, ואם הספק הוא מדאורייתא או מדרבנן, ראה כאן בליקוטים החדשים.

6. פירש החת"ם סופר: הדקדוק הוא מדלא תנן "שני" דאז הוה דייקנן שני ולא שלישי, אבל "אחרון" אף על גב דשני נמי איקרי אחרון כדכתיב [בפרשת וישלח]: "לאה וילדיה אחרונים, ורחל ויוסף אחרונים", מכל מקום אי אפשר לדייק מזה אחרון ולא שלישי, ומדלא קתני "שני", שמע מינה אפילו שלוחים הרבה; וראה עוד ב"תוספות יום טוב".

7. והשליח השני יאמר כשיביא את הגט: "שליח

דשליח בית דין אני", חת"ם סופר.

8. לכאורה היה נראה ביאור הדקדוק: שהרי במשנה לא נאמר "שני" אלא "אחרון", ומזה הרי משמע — כמבואר לעיל — שהמשנה עוסקת גם בשליח שלישי ורביעי, והיות ומבואר במשנה שהאחרון אומר את הנוסח "שליח בית דין אני", ולא אומר "שליח דשליח בית דין אני", הרי משמע שאף הוא נתמנה בבית דין; אלא שמלשון הגמרא לא משמע כל כך כפירוש זה.

9. כתב רש"י: "עושה כמה שלוחין, ראשון לשני ושני לשלישי וכן לעולם ואין צריך בית דין

גט לאשתו על ידי אדם מסוים] מחוץ לארץ לארץ ישראל —

אמר לו השליח: לא ידענא לה לאשתך [איני מכירה] שאוכל לת לה את הגט.

אמר ליה הבעל לשליח: זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליזיל וליתביה ניהלה, [לך והבא את הגט לאבא בר מניומי שהוא מכיר אותה, וילך הוא ויתננה לה].

אתא השליח לארץ ישראל ולא אשכח [לא מצא] לאבא בר מניומי, אשכחיה [ומצא] לרבי אבהו ורבי חנינא בר פפא ורבי יצחק נפחא, ויתיב רב ספרא גבייהו, וסיפר להם דברים כהוייתן.

אמרו ליה רבי אבהו ורבי חנינא ורבי יצחק נפחא:

מסור מילך קמי דידן, דכי ייתי אבא בר מניומי ניתביניה ליה, וליזיל וליתבינה לה, [אמור את דברי שליחותך בפנינו, ותן לנו הגט, ואמור "בפני נכתב ובפני נחתם", ואנו נמסרנו לאבא בר מניומי שיהיה שליח בית דין], וכאשר מבואר במשנתנו, ששליח הבא מחוץ לארץ עושה שליח בבית דין.

אמר להו [לשליח החכמים שהיו סמוכים

אם מת השליח הראשון בטלו כולן, ומשום שכל השלוחים באים מכחו של ראשון, וכשמת זה בטלה שליחותו, ועמו כל הבאים אחריו.

אמר מר בר רב אשי: הא דאבא דקטנותא היא⁽¹⁰⁾ [שמועה זו של אבי, מימי קטנותו הם], כי יש להשיב עליה:

שהרי אילו מת בעל מידי מששא אית בהו [אם מת הבעל, וכי יש ממשות בכל אלו השלוחים]!?

הרי בהכרח דכולהו מכח מאן קאתו? מכח דבעל קאתו [מכח מי הם באים, הרי שמכח הבעל הם באים]!

ולכן: אי איתיה לבעל [אם הבעל קיים] אפילו אם השליח הראשון אינו קיים, כי אז איתנהו לכולהו, אף כל השלוחים שבאו מכחו הרי הם קיימים.

וכשליתייה לבעל ליתנהו לכולהו [אם מת הבעל בטלו כולן], אבל אם מת השליח הראשון לא בטלו כולן, שלא מכחו הם באים, אלא מכח הבעל.

מעשה בהחוא גברא דשדר לה גיטא לרביתהו [מעשה באדם שהיה רוצה לשלוח

הואיל ואין הראשון צריך לומר בפני נכתב, האחרון נמי אין צריך לומר שליח בית דין אני"; ונראה מדבריו שזה הוא עיקר חידושו של רבה, וכן כתב ה"חזון איש" [ראה ליקוטים חדשים] מדנפשיה, והוסיף: "ומלת כמה מתפרש להפלגת הענין שאינו קשור בתנאים ובדינים".

10. ראה בחידושי חת"ם סופר ביאור בדרך הלצה בלשון זה שאמר מר בר רב אשי.

ארץ ישראל, דאין צריך לומר בחוץ לארץ, דכח

אמר רב אשי: וכי מאי טעותא יש כאן?!
הרי:

מאי קאמר ליה, כלומר: ודאי כוונת המשלח היתה: **אבא בר מניומי ולא את!** ואם כן שליח שלא ניתן לגירושין הוא, ואינו יכול למסור את הגט לאחר.

מעשה בההוא גברא דשרר לה גיטא לדביתהו [מעשה באדם ששלח גט לאשתו] מחוץ לארץ ישראל —

אמר ליה המשלח לשליח: לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין [אל תתן לאשתי את הגט עד שלשים יום].

אתנים בגו תלתין יומין [קרה לשליח אונס בתוך שלשים יום] שאמור היה למונעו מלעשות את השליחות לכשיעברו שלשים יום.

אתא השליח לקמיה דרבא!

אמר רבא: והרי חלה טעמא מאי אמרו במשנתנו שהוא יכול לעשות שליח בבית דין, הרי זה משום דאנוס הוא, ואם כן האי נמי אנוס הוא, ויכול הוא לעשות שליח אחר בבית דין.

ונקראו "רבי" **רב ספרא** [שלא היה סמוך ונקרא "רבי"]:

והא שליח הזה שנשלח רק כדי למסור את הגט לאבא בר מניומי, ולא נעשה שליח לגרשה — שליח שלא ניתן לגירושין הוא, ושליח כעין זה אינו יכול למסור את הגט לאחר! (11)

איכסופו [נכלמו] שלשת החכמים מטענתו של רב ספרא.

אמר על כך רבא: קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכו [קטע רב ספרא שלא היה סמוך את רגליהם של שלשה חכמים סמוכים] כי תשובתו תשובה ניצחת היא.

אמר על כך רב אשי: וכי במאי קפחינהו?! והרי אין תשובתו של רב ספרא תשובה.

שהרי מי קאמר ליה, וכי אמר לו הבעל לשליח: **אבא בר מניומי יתן את הגט ולא את!?! והיות שנעשה שליח לגרשה יכול הוא לעשות שליח בבית דין, כמבואר במשנתנו.**

איכא דאמרי כך היה מעשה:

אמר רבא: קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכו בטעותא, [בטעות ניצחם רב ספרא], שהרי אף הוא שלוחו של הבעל לגירושין!

11. נתבאר על פי רש"י, וכן כתבו עוד ראשונים; וב"פני יהושע" תמה בזה, מה טעם וסברא יש בזה שלא יוכל שליח זה לעשות שליח אחר ככל שליח שעושה שליח?!

ועוד תמה: הרי כבר מינהו הבעל לאבא בר מניומי כשליח, כאשר אמר לו ליתנו לאבא בר מניומי, ואם כן נמצא, שהשליח הזה אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא למוסרו לאבא בר

וקושייתו הראשונה של ה"פני יהושע" כבר הקשה רבינו קרשק"ש כאן: "תימא, מאי קאמר, אטו אינו שליח שיתן הגט ביד אבא בר מניומי, וממה שהוא שליח אמאי לא יעשה שליח, כי היכי דעביד שליח בהולכת הגט"?! ורבינו קרשק"ש הביא מכח קושיא זו פירוש

וליהוש שמא פיים, כלומר: שמא נתפייס הבעל עם אשתו בתוך שלשים יום אלו שמתעכב הגט ביד השליח, ובעל, ונמצא שהגט "גט ישן" הוא, ואינו כשר לגרש בו! (13)

מי לא תנן, וכי לא שנינו במשנה לקמן עו ב:

הנותן גט לאשה, ואמר לה: הרי זה גיטך על מנת שיחולו הגירושים מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש, הרי זה גט, שהרי אמר "מעכשיו" כשהיה עדיין חי ויכול לגרש, והוא הרי לא בא, ונתקיים תנאו שהתנה "אם לא באתי".

ולכן אמר ליה רבא למשלח: מסור מילך קמי דידן דלבתר תלתין יומין משרינן שליח ויהיב ליה ניהלה נאמור את דברי שליחותך בפנינו, ותן לנו הגט ואמור "בפני נכתב ובפני נחתם", ואנו נעשה שליח אחר, ויהיה שליח בית דין].

אמרו ליה רבנן לרבא: והא שליח שלא ניתן היום לגירושים הוא! ? שהרי לא עברו עדיין שלשים יום שקבע הבעל למתן הגט. (12)

אמר להו רבא לרבנן: כיון דלבתר תלתין יומין מצי מגרש, היות ולאחר שלשים יום הרי יכול שליח זה לגרש, לפיכך אף קודם שלשים יום בשליח שניתן לגירושים הוא.

עוד הקשו עליו החכמים מצד אחר:

את סוגייתנו במביא מחוץ לארץ ישראל וראה עוד בענין שליח שלא ניתן לגירושים: בכתב וחותרם לרעק"א, בכת"ס סופר, ב"תפארת יעקב" באריכות, ב"חזון איש" [ליקוטים חרשים כאן] באריכות וב"אילת השחר".

12. ראה ביאור בקושיית הגמרא ב"כתב וחותרם לרעק"א.

13. א. כל גט שנתייחד הבעל עם אשתו בין כתיבה לנתינה פסלוהו רבנן, משום שמא יאמרו "גיטה קודם לבנה", כמבואר לקמן עט ב, והוא הנקרא "גט ישן".

ב. ביאר רש"י: שאין זה דומה לכל מי ששולח גט ביד אחר, ונשתהה הגט ביד השליח שאין אנו חוששים שמא פייס, כי באופן זה אין עוקר הבעל את עצמו לבוא אל האשה, כי סבור הוא שכבר קידמו השליח ונתן את הגט, אבל כאן שהתנה עם השליח שלא יתנונו אלא לאחר שלשים יום, הרי יש לחוש שנתפייס.

אחר בדברי הגמרא, דהכי מקשה: כיון שלא נעשה שליח לגירושים, אלא שליח למוסרו לאבא בר מניומי אם כן אינו שליח שהאמינוהו חכמים לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", והרי הוא כאדם אחר ואינו נאמן; וכיוון לפירוש זה ב"פני יהושע", ותמה על הראשונים שלא פירשו כן.

ויש מי שהעיר בישוב קושייתו השניה של ה"פני יהושע" [וראה ב"תפארת יעקב" ד"ה ומ"מ אפשר], שודאי אם היה השליח הזה קוף בעלמא להביא את הגט לאבא בר מניומי, בזה פשיטא שלא היה יכול לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", שאין להאמין לקוף אלא לשליח, [נמה עלה על דעתם של החכמים להכשירו לומר בפני נכתב]; ובהכרח צריך היה להיעשות שליח למנות את אבא בר מניומי, ובזה סבירא להו להראשונים, שאין הפרש בין אם הוא שליח למסור את הגט לאשה, או שהוא שליח לעשות שליח אחר שיביא את הגט, ובין כך ובין כך הוא נאמן; ובזה יתבאר מי הכריחו לרש"י לפרש